

## **Visie op fictie in relatie tot lesontwerp**

De opvatting is steeds meer dat spreken, luisteren, lezen, schrijven als componenten van taal een essentieel onderdeel vormen van alle leren en onderwijzen. Deze brede opvatting over onderwijs in taal zie je terug in de referentieniveaus.

Fictieonderwijs is onderdeel van het curriculum Nederlands en past daar ook naadloos in. Het biedt een uitgelezen kans om leerlingen te ondersteunen in taalvaardigheden; juist ook door haar gevarieerde genres en kleurrijke contexten waarin de verhalen zich afspelen, de mogelijke interactie tijdens het delen van de leeservaringen en de verdieping tijdens de verwerkingsopdrachten. Bij de ondersteuning van taalcompetenties tijdens fictie kun je denken aan gesprekken met en tussen leerlingen en de aandacht voor luisteren en uitwisselen met elkaar, aan scaffolding door het geven en omgaan met feedback door peers en docenten en de mogelijkheden om taal te gebruiken voor gezamenlijke kennisconstructie onder meer via thematisch werken. Daarnaast biedt fictie via rubrics goede ankerpunten voor (zelf)monitoring van het lezen en leren over en door taal als ook voor het bouwen van een persoonlijk portfolio, wat een rijk beeld geeft van eenieders omgang met taal. Het aspect Bildung (persoonlijke- en literair culturele vorming) en de expressieve en conceptuele functie van taal vinden in fictie een kansrijke voedingsbodem.

### **Leesplezier als motor**

Na de basisschool verliezen veel jeugdigen hun interesse voor lezen. De snelle wereld van internet, social media en games vechten om hun aandacht. Ook speelt de toenemende instrumentele insteek die taal binnen het onderwijs heeft gekregen mogelijk een rol. Fictie lijkt binnen het onderwijs onder druk te staan en daarmee de intrinsieke functie van 'lezen om het plezier van het lezen' en 'lezen als katalysator van nieuwsgierigheid en weet- en leergierigheid'. De revenuen van fictie<sup>1</sup> zijn echter erg belangrijk voor de totale ontwikkeling van de leerling. Van groot belang is ook de sociale en literair-culturele functie van lezen. Door te lezen maak je kennis met andere werelden, kun je je identificeren met personages en leer je je in te leven in anderen. Fictie daagt uit om na te denken over onderwerpen waar je normaal gesproken niet aan denkt en het vergroot je woordenschat. Een uitgebreide woordenschat draagt bij aan een beter tekstbegrip, wat op haar beurt resulteert in het beter begrijpen van teksten in schoolboeken, hetgeen leidt tot meer schoolsucces en zelfvertrouwen en goed functioneren in de maatschappij. Langs deze weg draagt fictie in brede zin bij aan de ontwikkeling van de leerling. Het onderdeel fictie wordt specifiek benoemd onder kerndoel 8 (van tien), maar door de inrichting van het fictieonderwijs kan fictie indirect aansluiting vinden bij vele tussendoelen, die toewerken naar het behalen van het F-niveau.

### **Oog voor motivatie, diversiteit en samenhang**

Aandacht voor fictie met leesplezier is daarmee binnen taalonderwijs essentieel, waarbij betekenisvol onderwijs een randvoorwaarde is. Het Expertisecentrum Nederlands accentueert ter bevordering van leesmotivatie zaken als: bieden van keuzevrijheid en variatie in teksten, inzoomen op betekenisvol lezen, bekrachtigen van een positief en reëel zelfbeeld en eigenaarschap voor motivatie leggen bij het hele team; met dit laatste wordt

---

<sup>1</sup> Boer, Bonset & Ekens (2010, p. 269) verstaan onder fictie alle geschreven, gesproken en uitgebeelde 'verzinsels'. Naast boeken, poëzie en toneelstukken vallen ook strips, tv-series en films hieronder.

bedoeld het betrekken van andere vakken op het lezen en te kijken naar de samenhang. Dit vanuit de overtuiging dat taalonderwijs elke leraar aangaat in elk vak. De transfer naar andere vakken maakt het lezen betekenisvoller

### **Driewerf activerende didactiek**

Voorgaande vraagt erom binnen fictie te streven naar een combinatie van functionaliteiten als schrijven-spreken-spreekdurf, talig bewustzijn, ervaring opdoen met multimodale vaardigheden en plezier in taal.

- Leerlingen maken kennis met zoveel mogelijk verschillende soorten fictie zoals romans en poëzie én allerlei eigentijdse media inclusief de graphic novel. Deze laatste wordt in het fictieonderwijs vaak met argusogen bekeken, terwijl uit diverse onderzoeken in Nederland en de Verenigde Staten blijkt dat deze beeldromans bijdragen aan de ontwikkeling van leesplezier, begrip van de lesstof en aan de ontwikkeling van literaire competentie. Tevens biedt het een opstap om van adolescentenliteratuur de overgang naar volwassenliteratuur te maken.
- Activerende betekenisvolle verwerkingsopdrachten voorzien in de basisbehoeften autonomie en competentie; je kunt laten zien dat je uniek bent en ertoe doet en laten zien dat je wat kunt. Middels samenwerkingsopdrachten wordt voorzien in een relationele basisbehoefte ergens bij te horen, je hoort bij de groep. Deelopdrachten dekken met elkaar verschillende leerdoelen af en worden daarbij verbonden, waarbij verschillende taalcompetenties actief in samenhang worden ingezet. Hierbij wordt ook gewerkt vanuit de gedachten van de ludodidactiek (inzetbaarheid van serious gaming). De idee is dat wanneer er spelelementen worden gebruikt die in andere media aanzetten tot motivatie, het leereffect makkelijker met minder inspanning wordt bereikt. Dat betekent baan maken voor verrassing, spel, experiment, kritiek en een veelheid aan ervaringen.
- Belangrijk is vertrouwen te hebben in de leerlingen: eigenaarschap toekennen, hen medeverantwoordelijk maken voor (het verzamelen van ) leerinhoud en waarderen van peerfeedback. De idee is dat als je een groep kinderen bij elkaar zet en ze serieus geconcentreerd laat nadenken je elk kind als een 'serie-batterij' kunt zien. Iedere leerling heeft beperkt inzicht, maar bij elkaar combineren ze hun vermogens. Ze leren met elkaar een diversiteit aan gedachten, ideeën en talen, andere manieren van zien, horen, denken, verschillende karakters en verschillende meningen. Volgens Aiden Chambers verandert delen de betekenis van een verhaal. Belangrijk, want fictieonderwijs gaat over het toekennen van betekenis aan verhalen, aan taal.

### **Programma-opzet en lesuitwerking De Grote Rembrandt.**

Waar het om gaat is dat het fictieonderwijs aansluit bij de basisbehoeften van de leerlingen. Voorgaande zienswijze en uitgangspunten zijn verwerkt in een de opzet van een thematisch programma, waarin leerlingen gemotiveerd bezig zijn met fictie en werken aan betekenisvolle verwerkingsopdrachten waardoor een dieper leren ontstaat wat leidt tot begripsvorming. Elementen die terugkomen in de programma-ontwikkeling rondom het thema Rembrandt.